
Raziskovalne metode - 3

Primož Južnič
1 letnik druge stopnje

Paradigma - osnova raziskovalnega dela

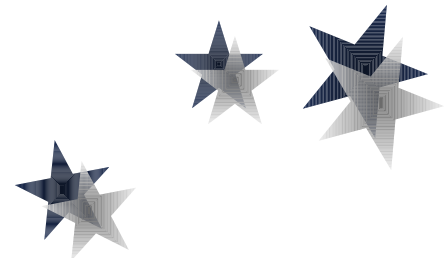
11/03/14

BINK, FF, Univerza v Ljubljani primo.juznic@uni-lj.si

Razmejitve med paradigmo in podobnimi izrazi

Ni čiste ločitve/razmejitve med “paradigmo”, “teorijo” “teoretičnim in filozofskim pristopom k raziskovanju. Med sabo so povezani in se prekrivajo. Vsi te pojmi se uporabljajo, da opišejo teoretično osnovo raziskovanja.

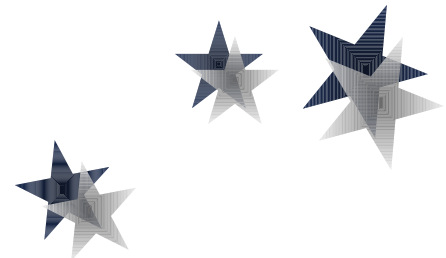
Paradigma

Paradigma je torej tisto, kako določena stroka vidi svoj svet, svoje naloge, svoj predmet. Nekateri označujejo pojem paradigme s terminom "teoretična perspektiva", ter s tem povežejo oz. bolje označijo pomen paradigme s pojmom teorija.

Pomen paradigme

S paradigmo se misli na tiste predpostavke in domneve neke znanstvene skupnosti in področja, ki ne zahtevajo nikakršnega preverjanja in ki služijo kot primer oz. vzorec pri postavljanju znanstvenih vprašanj o nekem delu realnega sveta (s katero se ukvarja) in iskanju odgovorov na ta vprašanja s pomočjo raziskovalnega dela.

Različne paradigme

Z različnimi paradigmami mislimo na različne vzorce raziskovanja oz. odnosa do realnosti, s katero se ukvarja neka disciplina. Razlike med paradigmami so torej razlike glede postavljanja raziskovalnih problemov in glede uporabljanja raziskovalnih metod pri reševanju teh problemov.

Th. Kuhn

Klasično opredelitev paradigme je postavil Th. Kuhn, v svoji knjigi “Struktura znanstvenih revolucij” (izšla 1962, v slovenščini 1998). Prvenstveno je razumljena kot pojmovno, teorijsko in metodološko jedro, ki je skupno vsem članom neke skupnosti v svojem času.

11/03/14

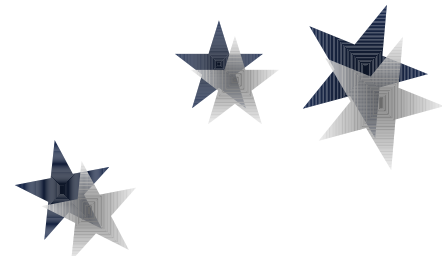
BINK, FF, Univerza v Ljubljani eva.kuzman@uni-lj.si

Kaj je paradigma?

Znanstvena paradigma je:

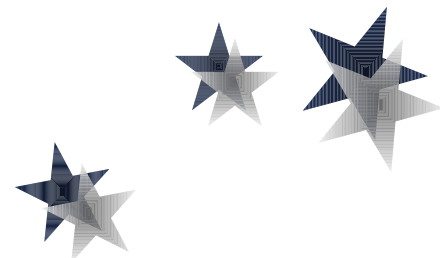
- tisto, kar naj bi raziskovali,
- konceptualni, teoretični in metodološki temelji,
- kako interpretirati raziskovalne rezultate.

Kaj prinaša novega?

Bistveno je to, da nimamo znanosti, ki imajo stalen, neprekinjen, ter hiter razvoj znanstvenega znanja, ampak ta poteka preko mnogih zastojev, preskokov in ovinkov.

Teorija/paradigma

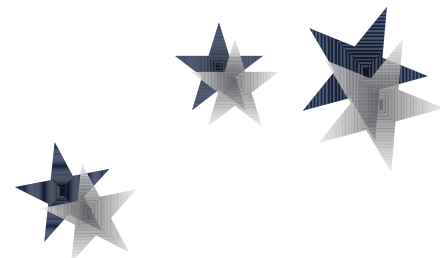

Kuhnovo pojmovanje razvoja znanstvenih spoznanj in teorij, kot paradigem, je spremenilo tradicionalen pogled na razvoj znanosti kot na nenehen in nepretrgan napredek.

Zato je za razumevanje razvoja znanosti bolj uporaben, kot izraz teorija. Na videz gre sicer lahko celo za sinonima, a razlika je v tem, da nam paradigma (iz gr. vzorec) pomaga razumeti teorijo kot nekaj, kar se prav tako spreminja, kot tisto, kar nam razlaga.

Odmevnost pojma paradigma 1

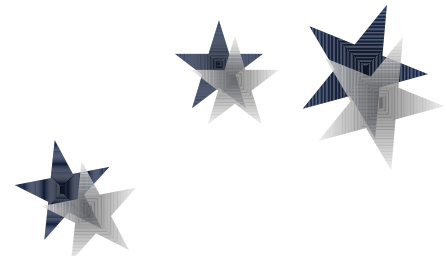
Kuhnove ideje o paradigmi, še posebej o njihovih menjavah, so doživele velik odziv. Kuhn je po mnenju nekaterih, s pojmom paradigme ustvaril veliko kulturno metaforo, ki je povsem nadkrilila svoje prvotno pojmovno jedro (A. Ule). Seveda to pomeni, da moramo biti pri uporabi tega pojma previdni.

Kulturna metafora

Iz pojma, ki je imel svoj pomen predvsem za (naravoslovno) znanost, je postal pojem, ki ga uporabljamo veliko širše, torej takrat, ko želimo razumeti ali označiti določene bistvene (družbene, kulturne) spremembe in je zato postala kulturna metafora.

Znanost/dejavnost

Vse sodobne dejavnosti so vezane na znanost, saj ta v veliki meri odraža njen razvoj in jo istočasno usmerja in razvija. Zato je razumljivo, da se je pojem paradigma iz znanosti “preselil” tudi v samo dejavnost, ki je na to znanost vezana.

Pri tem je paradigma ohranila svoj izvorni pomen, torej “teoretične perspektive” in tudi pojem, ki vsebuje v sebi tudi spremembo v tej perspektivi in njeno diskontinuiteto.

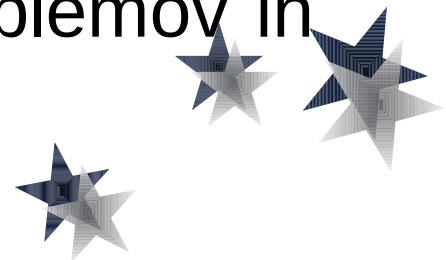

Kriza/paradigma

Krize so nujen pogoj za nastanek novih teorij. Naša področja ta pogoj izpolnjujejo. A čeprav strokovnjaki v takšnem položaju začnejo razmišljati o alternativah, ni običajno, da se takoj odpovedo obstoječi paradigmi.

Odločitev o zavrnitvi/opustitvi ene paradigme bi morala avtomatsko pomeniti sprejetje druge, saj brez teoretične osnove/paradigme, ni možno delovanje, ter reševanje problemov in iskanje rešitev.

Primer

Kor primer težav z paradigmo si bomo ogledali razvoj Bibliotekarske in informacijske znanosti (BIZ).

11/03/14

BINK, FF, Univerza v Ljubljani ljubljan@uni-lj.si

Dve paradigmi

Marsikatero področje je v položaju, ko obstaja temeljni konflikt dveh paradigem.

V bibliotekarski in informacijski znanosti, naj bi tako obstajal temeljni konflikt med dvema paradigama - med knjižnično storitveno (servisno) paradigmo in informacijsko paradigmo.

Servisna in informacijska

- Servisna paradigma naj bi bila tradicionalen pristop h knjižničarstvu in njegovim nalogam, postavljena okoli bralcev/uporabnikov, ter razume knjižničarstvo kot obliko javne storitve.
- Informacijska paradigma naj bi bila sodoben pristop h knjižničarstvu, postavljen okoli centralnega pomena informatike in sodobne tehnologije, povezan s pojavom in uveljavljanjem digitalnih knjižnic in informacijo kot blagom/vrednostjo.

Povezava med dejavnostjo in raziskovanjem

1. Storitev

**Avtonomni bralec/obiskovalec/uporabnik je vzrok,
namen in cilj obstoja in delovanja knjižnic.**

2. Informacija

Knjižnica je vir/posrednik informacij.

Knjižnična storitvena (servisna) paradigma

Gre za paradigmo, ki je nastajala v 19. stoletju in se dokončno oblikovala v 20. stoletju. Vezana je predvsem na javne (splošne) knjižnice. Ta paradigma je tudi omogočila razvoj bibliotekarstva kot znanosti in opredelila njen predmet raziskovanja.

Pred-paradigmatično obdobje

Zgodovina knjižnic je seveda stara skoraj kolikor je stara pisava. Vendar je bil vse do 19. oz. 20. stoletja osnovni interes gradivo, torej različne oblike knjig. V začetkih njihovov zbiranje, hranjenje in ohranjanje, kasneje še njegova obdelava – katalogizacija in klasifikacija.

Zato tudi samostojnega raziskovanja (z izjemo bibliografije) v sami dejavnosti ni bilo.

Nastanek storitvene/servisne paradigme

Postavitev javne knjižnice (javno dostopne) in jasna opredelitev javnosti, kot osnovnega poslanstva knjižnice je osnova te paradigme. Knjižnica je ustanova, čigar storitve lahko uporabljajo vsi državljani, enakopravno in enakovredno. Pri tej uporabi jim pomagajo strokovnjaki/ knjižničarji. Vendar to delajo tako, da pri tem upoštevajo/spoznavajo njihove želje in potrebe.

Kritika storitvene/servisne paradigme

Po mnenju kritikov gre za zastarelo paradigmo, saj izhaja iz knjižnice kot ustanove in ne upošteva dejstva, da knjižnica nima več monopola nad informacijskimi viri. Knjižničarji se temu dejstvu niso hoteli ali niso mogli prilagoditi. Zato si niso pridobili ustreznega profesionalnega statusa. Odsotnost raziskovanja in raziskovalne usposobljenosti je ena od posledic tega dejstva.

Informacijska paradigma

Informacijske paradigma izhaja iz naslednjega dejstva: Ker je vse s čim se knjižnica ukvarja “informacija”, je knjižnično in informacijsko delo pravzaprav eno in isto opravilo. Sodobno poslanstvo knjižnic je posredovanje informacij, v vseh oblikah.

Nastanek informacijske paradigme

Tesno je povezana z razvojem in razširitvijo uporabe informacijske tehnologije. Ter seveda z vsemi družbenimi spremembami, ki jih ta uporaba prinaša. Razvila se je predvsem v specialnih in raziskovalnih knjižnicah, ki najhitreje začutile spremembe, ki jih prinaša drugačen dostop do informacijskih virov. Pomembno vlogo v razširjanju te paradigme so imele ustanove, ki so izobraževale bodoče knjižničarje.

Osnove informacijske paradigme

1. Paradigma sloni na konceptu “informacije”.
2. Informacijska tehnologija opredeljuje bodočo funkcijo in poslanstvo knjižnice in (informacijske) profesije.
3. Potrebe uporabnikov so v osnovi informacijske potrebe.
4. Bibliotekarska in informacijska znanost je enotna znanost, področje izobraževanja in raziskovanja.
5. Ker postajamo informacijska družba, so potrebe po informacijskih strokovnjakih vse večje.

Kritika informacijske paradigme

1. Pojem “informacija” je večpomenski in nejasen, zato ne more biti osnova paradigme.
2. Tehnologija ne more določati vloge in poslanstva, nasprotno, tehnologija je le orodje.
3. Potrebe uporabnikov so veliko bolj kompleksne in jih ni mogoče zoževati le na en segment.
4. BIZ je lahko enotno področje izobraževanje in raziskovanja, ki pa ima različna pod-področja.
5. Knjižnice so ustanove z tradicijo in poslanstvom, konkurenca “informacijskih” profesij je danes zelo velika.

Poslanstvo?

**Knjižnica/knjižničar omogoča
dostop do znanja!**

11/03/14

BINK, FF, Univerza v Ljubljani ljubljan@uni-lj.si